

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

Toespraak van Kamervoorzitter Gerdi Verbeet bij de presentatie van het jaarboek *Parlementaire Geschiedenis 2011* in de Oude Zaal van de Tweede Kamer, 15 november 2011

UITGESPROKEN TEKST GELDT

Dames en heren,

‘Waar visie, waar uitzicht ontbreekt, komt het volk om’, zo citeerde de kersverse minister-president Den Uyl op 28 mei 1973 op deze plaats het bijbelboek Spreuken. Het waren de laatste woorden van zijn ruim drie uur durende regeringsverklaring. Een betoog dat NRC-commentator Heldring eens ‘de laatste *visionaire* regeringsverklaring’ noemde die we in deze historische zaal hebben kunnen horen.

In het Jaarboek *Parlementaire Geschiedenis 2011* buigen verschillende schrijvers zich dan ook over de vraag, waar het Grote Verhaal in de politiek is gebleven. De historicus Henri Beunders spreekt in zijn polemische bijdrage zelfs van: ‘de verschrompeling van het visieloze midden’. Maar ook de partij-ideologen die in het Jaarboek aan het woord komen schuwen de grote woorden niet. Arie Oostlander beschrijft zijn CDA als een partij die wel degelijk een verhaal heeft, maar ernstig tekort schiet in het uitdragen ervan. Paul Kalma noemt zijn PvdA een partij die ‘inhoudelijk aan profiel verloor, eenzijdig bestuurlijk gericht raakte en het

interne debat heeft laten opdrogen'. En de liberalen tenslotte, zo schrijft Patrick van Schie, zien de ideologie altijd al als ondergeschikt aan concrete kwesties.

Er is dus volgens de auteurs van het Jaarboek een gebrek aan visie en het Grote Verhaal wordt niet meer verteld.

Ook niet door de partijen die van oudsher de ruggesgraat vormen van ons politieke stelsel: liberalen, christendemocraten en sociaaldemocraten. Het is een behartenswaardige boodschap van dit jaarboek, want zoals Paul Kalma schrijft: politiek gaat over luisteren, maar zeker ook over vertellen.

Maar bij deze complexe boodschap blijft het dit jaar niet.

Wie het Jaarboek 2011 nauwkeurig leest, ziet in verschillende bijdragen een onaangename dreiging opdoemen. Dan gaat het niet meer over het gebrek aan een verhaal in de democratie, maar zelfs over het voortbestaan van de democratie zelf. Zo schrijft Henri Beunders over 'democratie in verval'; Peter van Griensven schrijft over een debat over 'de ondergang van de democratie' en bespreekt een rapport waarin de staat van onze democratie kritisch wordt doorgelicht. En tenslotte zegt de éminence grise onder de commentatoren Heldring in een interview: 'het is de vraag of de democratie een blijvende staatsvorm is'.

En dan geraken we in mijn ogen wel in heel akelig vaarwater.

Want ook al komen we niet verder dan *two cheers for democracy*— zolang er geen beter systeem is bedacht ben ik er toch wel voor onze parlementaire democratie met hart en ziel te blijven verdedigen.

De vraag is dan dus, wat er zo slecht gaat in onze democratie dat sommigen het einde ervan voorspellen.

En voor mij als voorzitter is dan vooral de vraag van belang, hoe het er dan eigenlijk met de Tweede Kamer voorstaat, de plaats waar de macht van het volk tot uitdrukking komt.

Deze zomer las ik het pamflet *Pleidooi voor Populisme* van de Belgische schrijver David van Reybrouck.

Ook hij schrijft zeer sombere woorden over de staat van de democratie in Nederland en België. De kwaliteit van die democratie staat of valt met de kwaliteit van de volksvertegenwoordiging, stelt hij. En juist over hen hoor je aan menige cafétoog, en ik citeer Van Reybrouck: “het zijn allemaal *politiekers* – en dat klinkt als een rochel. Eigenlijk is dat een vreselijke evolutie: waar het Parlement de hoogste instelling van het land is, de plek waar het volk zijn stem laat horen, de Algemene Vergadering van de natiestaat die het dagelijks bestuur van de regering aanvuurt en controleert, ervaren velen het als een reservaat voor uitvreter. Niet iets van ons, maar van *hen daar*.”

Het Parlement is niet van ons, maar van hen daar.

Van die types in Den Haag.

Als dat een breed gedragen gevoel is, dan is het met onze parlementaire democratie inderdaad somber gesteld.

Ik besloot dus eens te rade te gaan bij mijn eigen ‘achterban’. En dan bedoel ik de mensen die mij naar aanleiding van debatten mails en brieven sturen. En de mensen die op websites als die van de NOS reageren op uitgezonden Kamerdebatten - of delen daarvan. Want natuurlijk kan lang niet iedereen een heel debat volgen. Vaak reageren kijkers op de fragmenten die de nieuwsprogramma’s kiezen.

En soms zelfs op compilaties zoals die van Lucky tv – in de veronderstelling dat die een beeld geven van de werkelijkheid. Waardoor de relatie tussen de Kamer en de Kijker soms complexer wordt dan nodig.

Die reacties zijn er overigens meer dan u denkt, zeker naar aanleiding van de Algemene Beschouwingen van een maand geleden. Ik heb ze niet geteld, maar het waren honderden mails en tweets.

Misschien is de democratie er niet zo goed aan toe, maar dood is ze in elk geval nog niet, denk ik dan.

De meest voorkomende reacties zijn er eigenlijk in twee soorten.

Er zijn de mensen die zich enorm ergeren aan wat zij ervaren als ruwe omgangsvormen en taalgebruik. Zij vinden dat de Tweede Kamer een voorbeeld moet zijn voor de rest van Nederland. Zij schrijven teksten als: “ Ik ga er van uit dat de mensen die mij en de rest van Nederland vertegenwoordigen een zeker niveau in acht houden als ze met elkaar in debat gaan.” Of: “ Als onze volksvertegenwoordiging laat zien dat fatsoenlijk burgerschap er niet toe doet, is het voor ons in het onderwijs vechten tegen de bierkaai.”

Ik begrijp de zorg van deze kijkers heel goed.

Maar er zijn ook mensen die al die ophef over ruw taalgebruik onzin vinden. Zij schrijven bij voorbeeld: “We hebben een bezuiniging van 18 miljard voor de boeg en misschien nog wel meer. Laat ze niet zeuren over taalgebruik, maar over nuttige zaken.” Of: “Denkt u werkelijk dat Jan Modaal zich druk maakt over *doe even normaal man? Wat een ophef over een paar woordjes.*” Sommigen vinden de hoge toon zelfs juist spannend.

Zij schrijven bij voorbeeld: “Liever dan zo'n ingestudeerd toneelstukje heb ik dan een uit het hart gegrepen onparlementaire ontboezeming, recht voor zijn raap.” Of deze tweet: “Het ging hard in de Kamer gisteren! Prachtig! Heb nu alleen koppijn...”

Vooraf op die laatste reacties wil ik hier nader ingaan. De reacties van mensen die zeggen: het is eindelijk spannend in de Kamer! Of: ze praten eindelijk in een taal die ik begrijp!

Kort samengevat in de tweet van Ramon (22 september 21.45 uur):

‘Sinds wilders met de pvv is begonnen en met debatten op tv komt volg ik alles. Het is allemaal zo interessant geworden. In plaats van die hoge piefen met hun dure woordjes waar je niks van snapt, nu word tenminste taal gesproken die iedereen begrijpt.’

De vraag is: hoe komt het dat zo veel mensen zich nu opeens wel aangesproken voelen? Dat ze nu schrijven: het is allemaal zo interessant geworden!

Dat Den Haag opeens niet meer alleen iets is van *hen daar*, maar ook weer een beetje van *ons*.

Volgens mij raken we hier aan het begrip Diplomademocratie. De term is van Mark Bovens en in het Jaarboek wordt hij breed geciteerd.

Volgens Bovens is Nederland hard op weg naar een nieuwe tweedeling, die tussen hoog en laag opgeleiden. De hoog opgeleiden bezetten inmiddels vrijwel alle beslissende functies in de samenleving. En dat geldt ook voor de Tweede Kamer. Sinds de laatste verkiezingen bestaat de Kamer voor 90 procent uit mensen met een academisch of HBO-diploma. In de samenleving als geheel is dat maar 30 procent.

De vraag is dus gerechtvaardigd, of die 70 procent lager opgeleiden zich nog wel vertegenwoordigd voelen. Of dat niet de reden is, dat het Parlement in hun ogen iets is voor *hen daar*.

Het beste bewijs daarvoor is misschien wel de tweet die Syed Razak verstuurde op de avond van de Algemene Beschouwingen. Hij schreef: 'Als dat het niveau is dan kan ik ook in de Tweede Kamer!' Kennelijk is dat voor hem een volstrekt absurde gedachte...

Ik denk dat we nu twee conclusies kunnen trekken.

De eerste is, dat onze democratie vitaler is dan sommige critici denken. Want als de situatie zo is gegroeid, dat velen zich niet meer in de volksvertegenwoordiging herkennen, dan staat er vaak een nieuwe partij op die juist hen een stem geeft. Dat is het kenmerk van een vitale democratie: die corrigeert vanzelf een verstoring van de representatie. Zoals de politicoloog Meindert Fennema onlangs in De Volkskrant schreef: "Als we democratische vertegenwoordiging zien als een afspiegeling van de opvattingen van kiezers in de Tweede Kamer, dan is ons parlement de laatste jaren een stuk democratischer geworden."

Mijn tweede conclusie is, dat de politieke partijen toch eens bij zichzelf te rade moeten gaan over de vraag, hoe zij omgaan met het thema representatie. Het lijkt mij in elk geval iets om over na te denken bij de volgende kandidaatstelling.

De volksvertegenwoordiging moet een redelijke afspiegeling zijn van de samenleving. En dus moeten mensen met wat minder opleiding, maar veel levenservaring er ook een plaats kunnen vinden.

Het zou meer mensen het gevoel kunnen geven, dat het Parlement er niet alleen vóór hen is, maar dat het ook ván hen is. Dat het idee dat zij zelf Kamerlid zouden kunnen worden, niet als totaal absurd wordt beschouwd.

Uiteindelijk gaat het erom, dat de 75 plus 150 leden van de Staten-Generaal tesamen zoveel binding hebben met de samenleving, dat zij werkelijk gestalte kunnen geven aan artikel 50 van de Grondwet. Dat artikel luidt: De Staten-Generaal vertegenwoordigen het gehele Nederlandse volk.

Misschien doen we de mensen die zich storen aan ongepolijst taalgebruik dan niet altijd een plezier. Maar dat is naar ik vrees van alle tijden. De Tweede Kamer is allang geen Heerensocieteit meer. En zoals we in het Jaarboek kunnen lezen, werden ook vóór 1940 harde woorden niet geschuwd.

Specifiek Nederlands is het in elk geval ook niet- in veel Parlementen gaat het heel wat harder aan toe dan bij ons. In onze buurlanden keek men er vreemd van op, dat wij ons zo druk maakten over de toon van het debat tijdens de Algemene Beschouwingen.

Ik citeer nogmaals David van Reybrouck: 'Van forse taal hoeft niemand bang te zijn.'

Ik ben dat geheel met hem eens.

En zo kom ik terug bij het thema van het Jaarboek: *Waar visie ontbreekt, komt het volk om.*

Want een scherpe visie draagt bij aan een scherp debat.

Democratie is niet uitgevonden om het met elkaar eens te zijn. 'Het is de open, gepassioneerde strijd om het algemeen belang die de kern en de kracht van een democratie uitmaakt,' zoals Paul Kalma in dit Jaarboek schrijft.

Juist in een scherp, op politieke visies gebaseerd debat laten de volksvertegenwoordigers aan het volk zien, wat de tegenstellingen zijn. Om daarna – meestal - de strijd achter zich te laten en tot overeenstemming te komen.

Want dat is voor mij nog altijd het mooiste van democratie: dat na de strijd het compromis tot stand komt.

Dames en heren,

Ik sluit af zoals ik begon, met het bijbelboek Spreuken.

Spreuken 11 vers 14 zegt: zonder visie komt het volk om.

Maar Spreuken 17 vers 27 zegt: Een verstandig mens is karig met zijn woorden.